

Østersjøsøte

Gentianella campestris ssp. *baltica*

Rødlistet art

faktaark

Østersjøsøte er en sørlig art som vokser i strandeng og dynetrau i sanddyner øvre deler av fjæresonen. Arten har vært kjent fra Østfold, Aust-Agder og Rogaland, og kan være utdødd i Norge.

Status
Kategori kritisk truet (CR) i Norsk rødliste for arter 2010.

Østersjøsøte er trolig gått ut i Norge. Åpne prikker er tidligere kjente forekomster.

Kjennetegn

Østersjøsøte hører til bakkesøteslekta i søterotfamilien. Slekta omfatter ett og toårige planter. Karakteristisk for slekta er frynser i svelget på krona (unntak hos bleiksøte). Bakkesøteslekta har opprett klokkeformet krone uten småfliker mellom kronflikene. I Norge har vi fire arter i slekta: bittersøte, bleiksøte, bakkesøte og smalsøte. Østersjøsøte regnes av mange forfattere (som her) som en underart av bakkesøte, av andre forfattere som en egen art (*Gentianella baltica*). Bakkesøte karakteriseres av to smale og to breie begerfliker som ligger utpå de smale. Underarten østersjøsøte nøkles ut på at den er ettårig og som regel med en ugreinete stengel som ofte har bare én eller noen få blomster. Kronrøret er ofte ikke lengre enn begeret. Dette er karakterer som skiller den fra den toårige underarten: engbakkesøte (*Gentianella campestris* subsp. *campestris*). Østersjøsøte blomstrer på sensommeren.

Utbredelse

Østersjøsøte har vært kjent fra enkeltlokaliteter i følgende kommuner i Norge: Fredrikstad og Hvaler i Østfold, Grimstad i Aust-Agder, og Hå, Klepp, Sola og kanskje Rennesøy i Rogaland. Opplysningen fra Rennesøy er ikke dokumentert. Østersjøsøte er begrenset til Nordvest-Europa fra De britiske øyer og Nord-Frankrike øst til Polen, Sørøst-Sverige og Åland. Det er en økogeografisk rase godt skilt fra engbakkesøte.

Biologi

Østersjøsøte er knyttet til engsamfunn i øvre deler av fjæresonen. Den vokser i øvre brakkvasseng, øvre brakkvass-fukteng og salt-fukteng på mellomfast eller løs bunn med finere sand, silt og leire uten organisk innhold, men gjerne på kalksand. Dette er kalkrike, men næringsfattige natursystem med fluktuerende vannstand og saltinnhold. Østersjøsøte pollineres av humler, men planten kan også sjøpollineres. Frukten er en kapsel som åpner seg i toppen og som inneholder 50-90 små og runde frø. Frøene har ingen spesiell tilpasning til spredning, men spres trolig med sjøvann ved storflo.

Østersjøsøte fra Hadsund på Jylland i Danmark.

Bestandsstatus

Østersjøsøte vurderes foreløpig som kritisk truet (CR), men planten kan være utdødd i Norge. Planten har hatt en sterk tilbakegang, mest før 1960, noe den har til felles med flere andre sørlige strandengplanter. Det er noe usikkert hva som er årsaken til den sterke tilbakegangen, men det er rimelig å anta at det skyldes de store omleggingene i jordbruket siden 1920-tallet. Havstrandenger som tidligere ble både beitet og slått, har grodd igjen med mer storkvokste planter. Man har tilført kunstgjødsel til innmarka og har ikke lenger behov for å høste fra utmarka i samme grad som tidligere. Dette fører til en intensivering av innmarksbruken og gjengroing av utmark, i dette tilfellet havstrandenger. Opphør av beite og slått fører også til at man får sedimentering av gamle plantestoffer som gjør humuslaget tykkere. Dette forverrer vokseforholdene for østersjøsøte, og mangel på tråkk gjør at gropene med åpen jord, som trengs for at frøene skal spire, har forsvunnet.

Referanser

Hultén, E. & Fries, M. 1986. Atlas of North European vascular plants north of the tropic of cancer. I-III. Koeltz Scientific Books, Königstein. 1172 s.

Jonsell, B., Nilsson, Ö. & Lennartsson, T. 1992, rev. Lennartsson, T. 1998. Artfaktablad *Gentianella baltica* kunstgentiana. ArtDatabanken, SLU.

Kålås, J.A., Viken, Å., Henriksen, S. & Skjelseth, S. (red.) 2010. Norsk rødliste for arter 2010. Artsdatabanken, Norge.

Lid, J. & Lid, D. T. 2005. Norsk flora, 7. utgåve ved Reidar Elven. Det norske samlaget, Oslo. 1230 s.